

О факултету

Историја богословске мисли на просторима данашње Републике Српске и Босне и Херцеговине сеже у најраније споменике српске средњовјековне писмености. Њени почеци препознају се у повељама српских босанских банова и краљева, као и хумских господара, будући да је Хум до 1326. године био у саставу државе Немањића, док су дијелови данашње Семберије, средњег и горњег Подриња припадали држави краља Стефана Драгутина и његових насљедника. Поред свог правног и историјског значаја, ове повеље представљају драгоцене изворе за проучавање српске средњовјековне богословске мисли. Њихове аренге садрже развијене теолошке концепције и свједоче о православном духовном и културном идентитету српских земаља западно од Дрине.

Османско освајање српских земаља није прекинуло континуитет богословске мисли, иако су нестали институционални услови за њено организовано изучавање. У таквим околностима посебан значај има оснивање Српске горажданске штампарије почетком XVI вијека, једне од првих српских штампарија, у којој су браћа Љубавићи објавила богослужбене књиге – *Служабник*, *Псалтир* и *Молитвослов* (*Требник*).

Истовремено, манастири су остали средишта духовног живота, богословског образовања и очувања Предања. У манастиру Крка је 1615. године основано училиште које је омогућавало одржавање духовног живота на просторима западно од Дрине. У каснијем периоду у манастирима Тврдош, Житомислић, Завала, Добрићево, Озрен и Папраћа образовао се будући свештенички и учитељски кадар. Наиме, око наведених манастира развијале су се школе српске црквене писмености, у којима су богослужбене и богословске књиге представљале темељ образовања. Иако су политичке и друштвене прилике ограничавале развој научног богословља, богословска традиција наставила је да живи кроз литургијски живот и духовну књижевност.

Прве модерне богословске образовне установе на овим просторима јављају се у другој половини XIX вијека. У Мостару 1858. године, трудом школованих монаха Серафима Перовића и Нићифора Дучића, а материјалним покровитељством руског конзула у Мостару, основана је „Приправна духовна школа за свештенство оба реда у Херцеговини“, која је престала са радом 1860. године услед тешког материјалног и друштвеног стања Срба на том подручју. Потом је у Мостару 1866. године отворена Духовна школа, која је годину дана касније пресељена у манастир Житомислић, али је укинута 1872. године. У Бањој Луци је 1866. године основана богословија, чији је наставни програм био посвећен изучавању опште и српске историје, дијалектике и гимнастике. На чело богословије је постављен Васо Пелагић, који је руководио

богословијом три године, након чега је услед експреса са османским властима ухапшен и осуђен на прогонство у Малу Азију. Богословија у Бањој Луци је дјеловала до 1875. године.

Након успостављања аустроугарске управе основана је Сарајевска богословија (1882), која је током наредних деценија постала средишња установа за образовање православног свештенства и развој богословске науке у Босни и Херцеговини. Њен научни углед изграђивали су бројни истакнути богослови и историчари, међу којима посебно мјесто припада митрополиту дабробосанском Сави Косановићу, на чију иницијативу је и основана богословија, Сими Томићу-Атому и Васи Глушцу, чији су радови поставили темеље научног проучавања црквене прошлости Срба западно од Дрине. Зграда Сарајевске богословије, подигнута крајем XIX вијека као једно од најрепрезентативнијих здања српског школства и православне културе у Босни и Херцеговини, представљала је не само сједиште богословског образовања већ и значајан духовни и културни центар српског народа. Нажалост, Богословија је константно трпила притисак државних власти Земаљске владе, која је настојала да умањи њен национални карактер. Након изнуђене оставке митрополита Саве Косановића, нови митрополит Георгије Николајевић је извршио реформу плана и програма Богословије. Рад Сарајевске богословије настављен је у годинама Првог свјетског рата. У Другом свјетском рату, зграда Богословије је кориштена као женски затвор, што је имало за посљедицу насилно затварање. Након Другог свјетског рата Богословија није обновила свој рад због недостатка материјалних средстава, а зграду Богословије је Народни одбор града Сарајево предао Комитету за високе школе, који је зграду додијелио новооснованом Економском факултету.

Након затварања Богословије, њена имовина је одузета, а зграда национализована 1958. године и, упркос вишедеценијским настојањима Српске православне цркве (митрополита дабробосанског Нектарија (1951-1966) и митрополита дабробосанског Владислава (1967-1992)), није враћена својој првобитној намјени. Године 1977. Свети архијерејски синод одлучује да буде основана четворогодишња Духовна академија као насљедница Сарајевске богословије. Међутим, Извршно вијеће Босне и Херцеговине је навело да уступање зграде некадашње Богословије није могуће те да је потребно додијелити Српској цркви одговарајући простор за потребе Духовне академије, што градске и републичке власти нису учиниле. Године 1992. Економски факултет је на основу одлуке Извршног вијећа Босне и Херцеговине из 1990. године,

одлучио да врати дио зграде Богословије, али ратна дешавања су спријечила да се та одлука спроведе.

Стога се оснивање Духовне академије Светог Василија Острошког 1994. године, а потом и Православног богословског факултета, може посматрати не само као успостављање нове високошколске установе, већ и као наставак традиције високог богословског образовања, која је до Другог свјетског рата била оличена у Сарајевској богословији.

Обнова високог богословског образовања у Републици Српској започела је 1994. године оснивањем Духовне академије Светог Василија Острошког у тадашњем Србињу (данашњој Фочи). Академија је 2004. године прерасла у Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, чиме је успостављен институционални континуитет високог богословског образовања на простору Републике Српске. Међу њеним оснивачима и првим професорима налазили су се неки од најугледнијих православних богослова савременог доба: епископ захумско-херцеговачки Г. Атанасије (Јевтић), митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије (Радовић), митрополит бачки Г. Иринеј (Буловић), академик Г. Жарко Видовић и други истакнути научници и професори, чији је рад одредио научни и духовни профил Факултета.

Први ректор Духовне академије био је епископ захумско-херцеговачки Атанасије Јевтић (1994-1998). Након епископа Атанасија, декани Православног богословског факултета били су: протојереј-ставрофор проф. др Предраг Пузовић (1998-2009), протојереј-ставрофор проф. др Борис Брајовић (2009-2014), протојереј-ставрофор проф. др Дарко Ристов Ђого (2014-2018), протојереј-ставрофор проф. др Владислав Топаловић (2018-2025). За вријеме мандата наведених декана Православни богословски факултет је остварио велики углед у академском богословљу, организацији академског образовања и међународној сарадњи.

Данашњи декан Православног богословског факултета је протојереј-ставрофор проф. др Дарко Ристов Ђого.

Данас Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ представља централну високошколску и научну установу Српске православне цркве у Републици Српској. Као чланица Универзитета у Источном Сарајеву, Факултет организује студије на сва три циклуса високог образовања, изводи основне, мастер и докторске академске студије, те развија научноистраживачку дјелатност у области православне теологије и сродних дисциплина. Посебан значај има богата библиотека са више од 30 000 библиотечких јединица, као и издавачка (часопис *Годишњак*), научна

(монографије са научних скупова) и међународна сарадња, кроз које Факултет активно доприноси развоју савремене православне теологије и њеном дијалогу са другим научним дисциплинама.

Настављајући вишевијековну традицију православног богословског образовања на овим просторима, Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ остаје мјесто научног истраживања, академског образовања и духовног формирања, повезујући богато наслеђе српске богословске мисли са изазовима савременог друштва и мисијом Цркве у XXI вијеку.